

Dr hab. Marian Mitre
Uniwersytet Śląski
Katowice

Recenzja
pracy doktorskiej magister Sylwii Łodarskiej pt. "Rola klastrów w rozwoju
województwa śląskiego w doświadczeniach polskich i zagranicznych",
promotor prof. Marek Barański

Ocena realizowana w związku z dyspozycją zawartą w piśmie dr hab. Agnieszki Turskiej-Kawa, prof. UŚ Dyrektora Instytutu Nauk Politycznych Wydziału Nauk Społecznych z dnia 23.11. 2022 informującej o wyborze mojej osoby przez Radę Naukową Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w dnia 22 listopada 2022 roku na recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia doktora nauk w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o polityce. Jednostką organizacyjną przeprowadzającą postępowanie awansowe jest Rada Naukowa Instytutu Nauk Politycznych, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Śląski w Katowicach

1. Podstawy prawne realizacji recenzji

Niniejsza ocena jest sporządzona zgodnie z wymogami Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz.1789) i przepisach wprowadzających ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 30.08.2018 poz.1669) i odnosi się do elementu wyszczególnionego w powołanej regulacji w artykule 13, punkt 1 ww ustawy w którym czytamy: *Rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora albo pod opieką promotora i promotora pomocniczego, o którym mowa w art. 20 ust. 7, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne dokonanie artystyczne oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej* oraz w zgodzie z & 6, ust.4 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2018 poz.261).

2. Część ogólna

Recenzji poddana została dysertacja doktorska, licząca łącznie 259 stron wydruku komputerowego, obejmująca: *Wstęp* (ss.5-13), *Założenia pracy* (ss.13-16), *Pytania badawcze* (ss.16-17), *Cel pracy* (s. 18), *Teza* (s.18), *Metody i narzędzia badawcze* (s.18) oraz dziesięciu rozdziałów: *Rozdział I Pojęcie klastra* (ss.19-53), *Rozdział II Typy klastrów* (ss.54-68), *Rozdział III (ss.71-112) Rola klastrów w rozwoju regionów-ujęcie teoretyczne*, *Rozdział IV (ss.118-154), Rola klastrów w rozwoju regionu – ujęcie praktyczne*, *Rozdział V (ss.155-72), Rola klastrów w budowaniu wspól pracy, komunikacji i zaufania*, *Rozdział VI (ss.173-181) Rola klastrów w rozwoju branżowym, ponadregionalnym i międzynarodowym*, *Rozdział VII (ss.181-187) Wpływ pandemii Covid-19 na funkcjonowanie przedsiębiorstw w ramach klastrów oraz na miejsca pracy*, *Rozdział IX Wnioski i rekomendacje(ss. 201-204)*, *Rozdział X (ss.204-212) Zakończenie, a także : bibliografia, aneks, spis rysunków), spis tabel, spis wykresów*. Należy zauważyć, że numeracja poszczególnych części pracy jest co najmniej skomplikowana i w mojej ocenie błędna. Zamieszczona bibliografia, łącznie 448 pozycje polskie i liczne obcojęzyczne, niestety nie usystematyzowana. Wykazane źródła służące do sformułowania tematu pracy i prowadzonych rozważań uznaję za prawidłowo dobrane, szczególnie jeśli bierzemy pod uwagę dominujący charakter pracy.

Edycyjne prace jest przygotowana starannie. Autorka dołożyła należytej staranności w opisie wykorzystywanych źródeł. Dobrze zilustrowała graficznie, tam gdzie miało to sens dyskutowane treści schematami i zestawieniami tabelarycznymi. Z punktu widzenia umiejętności formułowania myśli własnych oraz przytaczania cudzych, jak również poprawnego posługiwania się językiem polskim ocenianą pracę należy uznać za dobrą.

W części szczegółowej w trakcie przygotowywania recenzji ww. pracy doktorskiej zostały zastosowane następujące kryteria oceny:

- trafność wyboru obszaru, przedmiotu badań i tematu rozprawy,
- oryginalność tez naukowych, sekwencja w strukturze rozprawy,
- przydatność praktyczna rozprawy,
- stopień realizacji założonego celu badawczego.

3. Część szczegółowa

Trafność wyboru obszaru, przedmiotu badań i tematu rozprawy

We współczesnych oddziaływaniach globalizacyjnych narasta ostatnio zainteresowanie charakterem, rodzajem i siłą oddziaływań konkurencyjnych. Poszukuje się zatem innego niż dotychczasowy sposobu na dalszy rozwój przyjmując jako dominujące działania te, które mają na celu modernizację europejskich państw, tak by wspierał on rozwój gospodarki opartej na wiedzy oraz odpowiadał na współczesne wyzwania ekonomiczne, demograficzne i te, wynikające z globalizacji. Nowym, obowiązującym na początku XXI wieku, sposobem kształtowania rozwoju stają się zasady zawarte w strategiach Lizbońskiej i Europa 2020, które w założeniu miały przezwyciężyć strukturalne bariery wewnętrzne i spowodować dynamiczny rozwój państw stowarzyszonych w Unii Europejskiej. Głównym celem staje się stworzenie najbardziej konkurencyjnej gospodarki na świecie (blok państw UE) poprzez skupienie się na następujących kwestiach: innowacyjności (gospodarka oparta na wiedzy), liberalizacji (rynków telekomunikacji, energii, transportu oraz rynków finansowych), przedsiębiorczości (ułatwienia w zakładaniu i prowadzenie działalności gospodarczej) oraz spójności społecznej (kształtowanie nowego aktywnego państwa socjalnego). Zgodnie z zapisami powołanych strategii w celu zaspokojenia potrzeb nowoczesnych gospodarek państw członkowskich konieczne stało się również przemodelowanie zachowań społeczeństw w taki sposób, aby było możliwe budowanie modelu gospodarczego opartego o wiedzę a społecznego opartego o włączenie, koprodukcję i ekosystem sprzyjającemu efektywnemu świadczeniu usług publicznych, w tym społecznych. Sprzyja to budowaniu pozytywnego wizerunków tych podmiotów w przestrzeni publicznej i w dłuższej perspektywie trwania przyczynia się do ich stabilizacji. Analiza dotychczasowych kierunków alokacji oraz możliwości osiągnięcia finansowania działalności w ramach środków pomocowych prowadzi do konstatacji, że nie tylko ograniczenia wynikające z umiejętności zarządczych kierujących tymi organizacjami ale również szereg innych czynników objawiających się w otoczeniu (tj. kontekstowe uwarunkowania) może mieć wpływ na poziom aktywności i zakres działań podejmowanych przez wskazane podmioty.

Specyficzną rolę w tym zakresie odgrywają klastry. Klaster definiowany jako skupisko wzajemnie powiązanych przedsiębiorstw, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek usługowych, firm działających w pokrewnych i związanych z nimi instytucji takich jak: uniwersytety, jednostek badawczych, normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych. Powstają one praktycznie we wszystkich sektorach gospodarczych w wielu krajach. Klastry wzmagają innowacyjność środowiska, aktywizują eksport oraz przyciągają inwestycje zagraniczne. Łączą także elastyczność małych firm z innowacyjnością i globalną skalą działania dużych firm.

Reasumując, recenzent ocenia zaproponowany temat pracy jako aktualny i wybrany trafnie.

Oryginalność tez naukowych, sekwencja w strukturze rozprawy,

Analiza treści

Obszarem niedosytu recenzowanej pracy jest brak wyodrębnionego rozdziału, w którym Autorka szczegółowo przedstawiła by założenia metodologiczne, metodyczne, zastosowane techniki badawcze oraz precyzyjnie sformułowała by cele podjętego działania, stawia pytania badawcze i odnosi je do zaprojektowanego scenariusza badań wskazując co i w jaki sposób na każdym etapie prowadzonych badań posłuży się do weryfikacji założeń. Wprowadzie we wstępnych fragmentach rozprawy (s.17) wskazano, że *celami rozprawy jest analiza współcześnie opracowanych koncepcji kształtowania się klastrów na bazie modeli kapitałów oraz modeli zaufania kształtującego kapitał społecznych oraz przedstawienie roli klastrów w rozwoju województwa śląskiego i cele te zostały w opinii recenzenta osiągnięte, ale w pracy awansowej oczekiwanym elementem potwierdzającym dojrzałość badawczą aspirującego do stopnia naukowego wykazuje się między innymi poprzez umiejętność planowania własnych ścieżek wykorzystując ku temu pryncypia warsztatowe dyscypliny. Pewnym problemem okazało się również znalezienie jako wyodrębnionych, celów szczegółowych, hipotez, opisu zweryfikowanych hipotez, co zostało uwzględnione w treści wstępu przez Autorkę (s. 16-19) ale przez ich mnogość i rozległość obszarową utrudniają one zrozumienie spistości metodycznej. Nie mniej należy zaznaczyć, że w pracy zawarto również podsumowanie, w którym znalazły się informacje dotyczące osiągnięcia celu głównego i celów szczegółowych, udzielenia odpowiedzi na główny problem badawczy i pytania badawcze oraz zakresu zweryfikowania hipotezy głównej oraz hipotez szczegółowych). Podobną ocenę można również przypisać omówieniu metodyki badań własnych. Bezdyskusyjny jest wysoki poziom*

opisywanych rezultatów osiągniętych w badaniach empirycznych, ale brak jest rzetelnego metodycznego omówienia wykorzystanych technik badawczych.

W zawiązku z powyższymi uwagami proszę w odpowiedzi na recenzję odnieść się do metodologicznych rozstrzygnięć stawiania problemów naukowych a głównie syntezy tego co to jest problem naukowy, co przesądza o ważności problemu naukowego, jak stawiać problemy naukowe w procesie badawczym i dlaczego sformułowanie problemu ułatwia jego rozwiązanie. Proszę także o uwzględnieniu w ewentualnej odpowiedzi politologicznego charakteru pracy.

Sekwencję zagadnień przedstawionych w recenzowanej pracy uznaję za prawidłową, aczkolwiek tak jak to zostało wskazane w treści recenzji, można byłoby ją nieco poprawić wzbogacając o rozważania metodologiczne i metodyczne, co przyczyniłoby się do przygotowania bardziej pełnego, syntetycznego podsumowania prowadzonych rozważań, zamiast obecnych w pracy 8 podsumowań szczegółowych, wniosków i rekomendacji i zakończenia.

Przydatność praktyczna rozprawy,

Dysertacja ma charakter praktyczno-teoretyczny. Tej logice, tj. przenikania się wątków praktycznych i empirycznych oraz teoretycznych, przyporządkowany został podział treści dyskutowanych w pracy, gdzie głównie dowartościowano refleksje wynikające z obserwowanej praktyki.

Patrząc na kontekst badawczy pracy, można zauważyć, że w odniesieniu do klasyfikacji teoretycznej ma ona raczej charakter odtwórczy a w części praktycznej polityka klastrowa stanowi istotny czynnik stymulacji działań klastrotwórczych oraz budowaniu konkurencyjnych możliwości kształtowania pozycji rynkowych firm, będących uczestnikami klastra. Wyniki badań zawartych w rozprawie jednoznacznie sugerują, że dziś nie jest możliwe, w warunkach polskich samodzielne ukierunkowanie na spontaniczną koncepcję rozwoju klastrów w oderwaniu od zasobów finansowych i synergii wytwarzanych przez oddziaływanie władz regionalnych. Praca może zatem stanowić istotny punkt wyjścia dla dalszych rozważań nad systemowym wsparciem klastrów, kreacją ciągów finansowych wraz ze wsparciem finansowym pochodzącym z funduszy unijnych.

. Zatem w ocenie recenzenta, jeśli dyskutowane w pracy zagadnienia będą ujawnione szerszej publiczności, w konsekwencji na przykład wydania drukiem pracy doktorskiej wymiar praktyczny pracy jest znaczący. Przy okazji prosiłbym także Doktorantkę o odpowiedź na pytanie dlaczego ta interesująca materia związana z klastrami i polityką

klasterową jest tak bardzo obca w dyskusjach o gospodarce i praktycznie nieznaną dla opinii publicznej ?

Stopień realizacji założonego celu badawczego.

Sformułowane zamierzenia badawcze pracy oraz sposoby pozyskiwania odpowiedzi na postawione pytania są niewątpliwie ciekawe i pozwalają na postawienie pozytywnej oceny dla umiejętności projektowania i prowadzenia badań naukowych. Zaproponowane obszary tematyczne uwidocznione w założeniach i dokonane w nich szczegółowe poszukiwania wyniknęły zarówno z przeprowadzonych dociekań teoretycznych w literaturze przedmiotu, jak i obserwacji wynikających z zaangażowania profesjonalnego w realizację projektów. Uzyskany materiał z badań empirycznych potwierdza, że Autorka potrafi prowadzić zarówno dociekania analityczne mające na celu badanie praktyki zarządczej oraz dokonywać syntezy badań na potrzeby praktyki (głównie zawarte w 6 rozdziale ale często, w konsekwencji omawiania badań różnych naukowców także w rozdziale 4 i 5).

Reasumując sformułowany cel pracy głównie odnoszący się do wątków teoretycznych i praktycznych został zrealizowany. Jego weryfikacji – w przeważającej mierze posłużyły studia literaturowe i wyniki badań własnych Autorki. Doktorantka dobrze analizuje i wzbogaca praktykę, słabiej niestety teorię. W pozytywach ocenianej pracy, w odniesieniu do wartości naukowej, należy przede wszystkim wskazać na jakość zaprojektowanego badania empirycznego mającego na celu weryfikację pojawiających się na Śląsku odmienności zaangażowania poszczególnych członków klastra, instytucji badawczo-rozwojowych, władz czy przedsiębiorców oraz sposób jego przeprowadzenia i rzetelność przygotowanego opisu.

Autorka dołożyła należytej staranności w gromadzeniu materiału a jego ilość – wynikająca z mnogości źródeł poznania – potrafiła w sposób logiczny i racjonalny pogrupować, zredukować i opisać w postaci czytelnej dla odbiorcy. Doceniam zatem wysiłek badawczy Doktorantki.

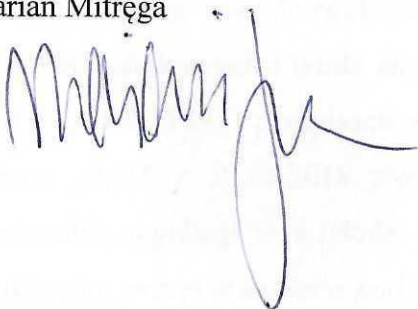
Zaprezentowane wnioski, dyskusja nad możliwymi praktycznymi zastosowaniami wyników prowadzonych analiz oraz uwagi odniesione do całej rozprawy skłaniają do stwierdzenia, że cele pracy zostały przez Autorki zrealizowane w stopniu uzasadniającym pozytywną ocenę merytoryczną recenzowanej rozprawy. Podniesione zastrzeżenia, choć istotne z punktu widzenia merytorycznego odbioru prezentowanych treści, nie przeważały i pozwalają na względnie pozytywną ocenę rozprawy w omawianym zakresie. W ocenie

recenzenta Autorka dysertacji wykazała dużą znajomość praktycznych i mniejszą teoretycznych aspektów omawianej materii.

Konkluzja

Zgodnie z wymogami Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz.1789) i przepisach wprowadzających ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 30.08.2018 poz.1669) oraz w zgodzie z & 6, ust.4 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2018 poz.261) suma pozytywów dotyczących pracy doktorskiej magister Sylwii Łodarskiej „Rola klastrów w rozwoju województwa śląskiego w doświadczeniach polskich i zagranicznych”, promotor prof. Marek Barański, przedstawionych w treści recenzji jest znacznie wyższa niż zauważonych mankamentów, wobec powyższego wnioskuję o dopuszczenie Autorki do dalszych faz przewodu doktorskiego na stopień doktora

Marian Mitrega

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Marian Mitrega', with a large, stylized flourish at the end.